

КАКО УРЕДИТИ ИМОВИНСКЕ ОДНОСЕ СУПРУГА

Питање имовинских односа супруга било је уређено до сада Основним законом о браку и републичким законима о имовинским односима брачних другова. Основни закон о браку поставио је само начела о овој ствари и нагласио у члану 12. да ће се ближе одредбе о имовинским односима прописати републичким законима. У духу ових начела све су републике донеле у 1950. години своје посебне законе о овом питању.

Прописи Основног закона о браку престају да важе, у смислу члана 16, тач. 23. Уставног закона за спровођење уставних амандмана од 30. јуна 1971. године, даном 31. децембра 1971. године. Тога дана престају да важе и остали савезни закони из области породичног права. Савезни закони из ове области примењивали су се са малим изменама четврт века. О њима постоје обимни теоријски радови и богата судска пракса. О њима се похвално писало и у нашој и у страниј правној књижевности и истицало да спадају у најбоље сачињене законе у новој Југославији.

До 31. децембра о.г. требало би да републике и покрајине израде своје законе о породичним односима. Но, то није било могуће обавити за тако кратко време. Остао је, дакле, као најпогоднији пут да републике и покрајине усвоје привремено досадашње савезне законе док не израде своје посебно породично законодавство.

То би било привремено решење. Републике и покрајине ће ускоро приступити састављању свог породичног законодавства, а ту ће неминовно доћи до разлика у решењима појединих питања. То ће са своје стране довести до међурепубличког и међупокрајинског сукоба закона. Законодавац је предвидео ову могућност и прописао у амандману XXX, т. 14. да ће савезни закон прописати колизионе норме на основу којих ће се прављати овакви сукоби.

У досадашњим републичким законима који су уређивали имовинске односе супруга није било суштинских разлика. Није их могло ни бити, јер су ти закони рађени у смислу начела које је поставио Основни закон о браку.

Постоји само једна значајна разлика која се односи на форму имовинских уговора брачних другова. Већина републичких закона стоји на становишту да се ови уговори могу закључити у било којој форми, да се могу сачинити усмено или писмено, у облику приватне или јавне исправе. Изузетак у том погледу чини Закон о имовинским односима СР Словеније од 20. јуна 1950, који у своме члану 11. тражи да се такви уговори потврде од стране суда, и да се сачине у облику јавне исправе.

Према томе, није се до сада постављало питање међурејубличког сукоба закона у области породичног права, ни потреба да се доносе колизионе норме за њихово разрешење. Међутим, убудуће, то ће се питање поставити, јер ће републике и покрајине усвајати и слична и различита решења приликом уређења личних и имовинских односа супруга. Отуда ће долазити до сукоба закона и до потребе да се донесу колизионе норме за разрешавање оваквих сукоба.

По доношењу Уставних амандмана поставио се један задатак пред републике и покрајине, а други пред федерацију. Републике и покрајине треба да донесу прописе о уређењу породичних односа, а федерација колизионе норме за разрешење сукоба закона у овој области. Ни један ни други задатак није лак и не може се решавати на пречац и брзо. Протећи ће доста времена док се ствари проуче и добро сагледају и док се уобличи и донесу одговарајући прописи.

У овом напису биће речи само о томе како би требало поступити при доношењу рејубличких и покрајинских прописа о имовинским односима супруга. Да ли би ту требало и колико одступити од начела која данас важе? Сматрам да би ту требало опрезно поступити. Досадашња начела су углавном задовољавала и показало се да одговарају тековинама народне револуције и интересима супруга.

Недавно је Савезна скупштина образовала комисију за кодификацију породичног права. Та је комисија спровела анкету и прикупила мишљења о томе како би требало поступити у овој ствари. Она је израдила и тезе за нацрт породичног законика. Институт за социјалну политику, са своје стране, приредно је Симпозијум о кодификацији породичног права на Бледу у децембру 1970. године. Радови ове комисије и овог научног скупа могу врло корисно послужити приликом израде рејубличког и покрајинског породичног законодавства. То тим пре што ће се и пред рејубличке и покрајинске комисије којима буде поверен задатак да израде нацрт породичног законодавства постављати слична питања.

О кодификацији породичног законодавства доста се писало и у нашој правној књижевности где су се износила, поред осталог, и мишљења како би требало решити имовинске односе брачних другова. И ту постоје разна гледишта о овом питању. Мишљења и разлоге који се ту износе треба свакако узети у обзир приликом кодификације породичног законодавства.

На овом месту корисно је задржати се и заузети став посебно у оним предлозима у којима се зајзима став да би требало одступити од решења усвојених у досадашњем законодавству.

Ту би дошли у обзир следећи предлози у којима се износи да би требало:

1. Укинути уставову заједничке имовине као законски режим;
2. Проширити састав заједничке имовине, тако да она обухвати имовину коју су супрузи стекли радом и приходе са њихове посебне имовине;
3. Прописати да се заједничка имовина не може делити у току брака, него тек по његовом престанку;
4. Прописати да се подела заједничке имовине обавља на једнаке делове, без обзира на допринос супруга;

5. Установу заједничке имовине применити и на трајне ванбрачне заједнице;

6. Прописати да имовински брачни уговори буду сачињени у облику јавне исправе.

За све ове предлоге има разлога за и против. Те разлоге ваља узети и оценити и одредити се да ли би било целисходно да их законодавац усвоји.

Досадашње савезно и републичко законодавство разврстава имовину супруга на посебну и заједничку и тако усваја два имовинска режима. Има мишљења да ово подвајање није целисходно, да у пракси доводи до тешкоћа о саставу, управи, располагању и подели имовине. Те би се тешкоће и незгоде отклониле увођењем посебне, одвојене имовине као јединог законског режима. Но, и ту би се дозволило одступање и дала могућност супрузима да путем уговора образују заједницу добара сједињавањем целе или једног дела имовине.

Ово схватање одговарало би у ствари оном начелу које је било усвојено у праву старе Југославије по Аустријском грађанском законнику и Српском грађанском законнику. Слично решење усвојено је и у бугарском законнику од 23. јула 1949.

По моме схватању, усвајање оваквог режима значило би враћање уназад. Тиме се не би отклониле све тешкоће које би у пракси могле искрснути. Зато најбољу слику пружа пракса старе Југославије. То посебно важи за плодове и приходе који су се стекли заједничким радом супруга на имању једног од њих. Овде се стицајем околности образује заједничка имовина и јављају тешкоће и искрсавају спорови око њене поделе. Према томе, сам живот намеће установу заједничке имовине супруга, а то је најбољи доказ о потреби да је законодавац усвоји и регулише.

Појавила су се мишљења и предлози да би установу заједничке имовине ваљало проширити, тако да она обухвати не само имовину стечену радом у току брачне заједнице него и приходе са посебне и заједничке имовине. То би одговарало по прилици тековини коју је познавало војвођанско право на основу мађарског законског чланка бр. XXXI/1894, а познају је и данас нека страна права. У прилог се наводе углавном ови разлози. Тешко је у сваком конкретном случају утврдити шта је стечено радом а шта на други начин. То потврђују многобројни примери из судске праксе. Тврди се да би се увођењем наведеног решења избегле многе трзавице и спорови између супруга у погледу састава заједничке имовине. Против усвајања овог предлога говори један доста јак разлог. Тиме би се пружила могућност да се један супруг неосновано обогаћује на рачун другог. Тај се разлог имао у виду и приликом редакције прописа Основног закона о браку о заједничкој имовини. Стога сматрам да досадашње решење одговара и да би га ваљало задржати и усвојити.

У питању поделе заједничке имовине учињено је неколико предлога:

Прво, да се заједничка имовина не може делити у току брака, него тек по његовом престанку. Она треба да служи као чврст ослонац брачне заједнице и да се не дозволи њено цепкање које би зависило од тренутних интереса и расположења супруга. Овакав предлог тешко би било доследно спровести нарочито у случају када се ради о повериоцима једног

или другог брачног друга. Посебна и заједничка имовина супруга служе као залога за дугове. Сваки супруг одговара својим повериоцима како својом посебном тако и својим уделом у заједничкој имовини. Кад би се усвојило решење о недељивости заједничке имовине, онда би повериоци морали да чекају престанак брака да би наплатили своја потраживања од оног супруга из чије посебне имовине то не могу подмирити. Стога сматрам да је боље остати при досадашњем решењу и дозволити поделу и у току брачне заједнице било по захтеву поверилаца, било и по споразуму супруга.

Друго, постоје предлози да се одустане од начина поделе који је усвојен у члану 8. Основног закона о браку. По томе пропису заједничку имовину треба поделити у случају спора према доприносу сваког брачног друга. Утврђивање доприноса, уколико се супрузи о томе не сложе, доста је сложен посао, јер ваља узети у обзир како њихово привређивање, тако и њихово залагање и у стицању те имовине. Спорове овакве природе није лако привести крају, што се уосталом види из наше судске праксе. Због тога се предлаже да би било целисходније определити се за поделу на равне делове, онако како је то усвојено извесним правима социјалистичких земаља (СССР, Чехословачка, Пољска).

Наведени разлози постоје. Досадашњи начин поделе задаје нарочите тешкоће у пракси и води некад до обесног парничења, нарочито ако су супрузи живели у изузетно затегнутим међусобним односима. Но и поред тога досадашњи начин поделе има и једну предност, јер одговара боље начелу правичности и искључује могућност да се присвоје плодови туђег рада. С обзиром на изнете разлоге тешко је овде дати предност једном или другом решењу.

Треће, поставило се и питање да ли треба приликом поделе уврстити у заједничку имовину оно што су супрузи стекли за време дуговодишњег одвојеног живота. То се односи само на случајеве кад супрузи самовољно прекину заједницу живота. Међу њима тада додуше постоји брачна веза, али без садржине, јер ту нема заједнице живота, што треба да чини суштину сваког брака. Има примера да такво стање траје дуги низ година, сваки супруг живи одвојено и стиче самостално. Да ли оно што су такви брачни другови стекли за време одвојеног живота уврстити у заједничку имовину или не? Наша судска пракса је у овом колебљива. Има одлука где се то сматра као заједничка имовина с обзиром на чиње ницу да брак још није разведен, а има одлука где се то не сматра, јер међу супрузима за време стицања имовине није постојала заједница живота. Ово последње гледиште изгледа ми да је правилније и да би га требало усвојити у будућем републичком законодавству.

По доношењу Основног закона о браку у нашој судској пракси поставило се питање како поступити са имовином коју ванбрачни другови стекну радом у току трајања ванбрачне заједнице. Овде су се појавила два гледишта: 1. да такву имовину треба поделити по начелима брачног права, 2. да такву имовину треба поделити по начелима грађанског тражбеног права. Савезни врховни суд у своме упутству од 4. марта 1954. стао је на ово друго гледиште. Ту се поред осталог вели: „ванбрачном другу

може се у одговарајућој мери признати само тражбено право на његов удео у стицању имовине”.

У новије време појавили су се предлози да би *de lege ferenda* требало изједначити у овом погледу брачну и ванбрачну заједницу, да би, дакле, имовину стечену радом у ванбрачној заједници ваљало поделити по начелима којима важе за брачну заједницу. Мислим да би било незгодно ићи тако далеко. Изједначење брачне и ванбрачне заједнице повлачило би за собом извесне незгоде, посебно у случају кад једно лице живи истовремено у више ванбрачних заједница, или кад поред брачне живи и у ванбрачној заједници. Најбоље би било и даље остати при оном ставу које је усвојио Савезни врховни суд у наведеном упутству. Тиме се пружа довољна заштита ванбрачном другу да своје имовинске интересе заштити по начелима грађанског права, које забрањује „повлађивање бесправног присвајања имовине и бесплатног искоришћавања туђе радне снаге.”

Основни закон о браку у своме чл. 10. прописује да „Супрузи могу међусобом склапати све уговоре који нису противни закону, и њима заснивати права и обавезе”. Ово начело поближе је разрађено и републичким законима. Тако, на пример, Закон о имовинским односима СР Србије од 6. II 1950. прописује у члану 2. да супрузи могу уговором одредити питање управе и располагања својом заједничком имовином. Већина републичких закона не говори о форми ових уговора. Једини изузетак у том погледу чини, како је већ речено, Закон о имовинским односима СР Словеније од 20. јуна 1950, који у члану 11. тражи да се ти уговори сачине пред судом у облику јавне исправе.

Питање форме ових уговора има велики значај како за супруге тако и за трећа лица. Решење које усваја Закон СР Словеније одговара боље захтевима правне сигурности него оно које је усвојено законима других република. На овај се начин може отклонити неизвесност и непотребна парничења у погледу постојања и садржине ових уговора.

Сматрам да би било корисно да се у будућим републичким и покрајинским законима усвоји решење по коме су супрузи дужни да уговоре о управи и располагању заједничком имовином сачине у облику јавне исправе. То би уједно било у складу са искуством и законима многих страних земаља где се тражи да брачни другови своје уговоре о имовинским односима сачине у облику јавне исправе.

Овим кратким написом даје се само осврт на питање како би требало уредити имовинске односе супруга у будућем републичком и покрајинском законодавству. То може донекле послужити као основ за размишљање о овом значајном правном проблему.

Др Мехмед Беговић

РЕЗЮМЕ

Каким образом следует разрешить имущественные отношения супругов

В статье дается краткое изложение соображений по вопросу урегулирования имущественных отношений супругов в будущих законодательствах республик и краев. Основной закон о браке от 3 апреля 1946 года определил начала регулирования имущественных отношений супругов, а

республики их разработали в своих законах. Положения Основного закона о браке перестали быть действительными 31 декабря 1971 года согласно ст. 16 п. 23 Конституционного закона о применении Дополнений к Конституции от 30 июня 1971 года.

Автор отстаивает точку зрения, по которой и далее в законодательствах республик и краев следует с небольшими изменениями задержать ныне действующие положения, ибо они отвечают началам полного равноправия супругов и оказывают достаточную защиту их имущественных интересов.

SUMMARY

How to Regulate the Proprietary Relationships of Spouses

The article contains a short survey of the problems relating to the regulation of the relationships of spouses as to their property in the pending legislation of the Yugoslav federal units. The Basic Act on Marriage of April 3, 1946 laid down the principle of the regulation of proprietary rights of spouses, and the federal states elaborated these principles in their laws. The provisions of the Basic Act on Marriage became invalid as of December 31, under Article 16, item 23 of the Constitutional Law Enacting Constitutional Amendments of June 30, 1971.

The author pleads for retaining in the legislations of the federal units, with minor changes, provisions of the former laws because they are in conformity with the principle of equality of spouses and adequately safeguard their proprietary interests.

RÉSUMÉ

Comment il faut régler les rapports patrimoniaux des époux

Dans cet article est présenté un bref aperçu de la question comment il faudrait régler les rapports patrimoniaux des époux dans la prochaine législation de la république et des provinces socialistes. La Loi fondamentale sur le mariage du 3 avril 1946 établit le principe du règlement des rapports patrimoniaux des époux, tandis que les républiques fédérées ont élaboré en détail ces principes dans leurs lois. Les prescriptions de la Loi fondamentale sur le mariage ont cessé d'être valables le 31 décembre 1971, dans le sens de l'article 16, paragraphe 23, de la Loi constitutionnelle relative à la mise en application des amendements constitutionnels du 30 juin 1971.

L'auteur recommande d'adopter aussi dans la législation de la république et des provinces socialistes avec quelques modifications les dispositions qui se trouvent dans la législation qui était en vigueur jusqu'à présent, car elles sont conformes au principe de l'égalité des époux et elles protègent dans une mesure suffisante les intérêts de leurs biens.